OSVRTI I KOMENTARI

ČETVRI MEĐUNARODNI SIMPOZIJUM "AKADEMIK BERISLAV BETA BERIĆ" ODRŽIVI REGIONALNO-DEMOGRAFSKI RAZVOJ

Novi Sad, 11-12. novembar 2010.

U organizaciji Vlade Vojvodine, Sekretarijata za socijalnu politiku i demografiju, Matice srpske i novosadskog univerziteta, u Novom Sadu, je 11. i 12. novembra 2010. održan četvrti međunarodni simpozijum "Akademik Berislav Beta Berić" o održivom regionalno-demografskom razvoju. Tradicionalni cilj simpozijuma je upoređivanje populacionih procesa i demografskih trendova u Vojvodini sa savremenim demografskim trendovima u drugim delovima Srbije i susednim regionima, sa ciljem da se ukaže na sve posledice koje će depopulacija izazvati u budućnosti. Kao i prethodna tri, ovaj simpozijum treba da bude osnova planiranja i pravljenja programa demografskog razvoja, zasnovanog na realnom stanju populacionih procesa na ovim prostorima.

Imajući u vidu ograničenost ljudskih resursa, sve je jasnije da svako planiranje budućnosti zahteva i proračune o minimumu stanovništva koji je potreban da održi postojeću infrastrukturu i ponese breme stabilnog i održivog ekonomskog razvoja. Stoga je posebno važno sagledati primenu svih mera populacione politike, njihove prednosti i mane, troškove i održivost, jer samo na taj način bi njihovo sprovođenje dovelo do ostvarenja pomenutih ciljeva.

Iako je simpozijum održan godinu dana nakon planiranog termina, prijavljeno je čak 65 radova, po čemu je simpozijum zadržao epitet najbrojnijeg skupa stručnjaka koji se bave proučavanjem stanovništva u Srbiji. Moglo se prepoznati pet tema u okviru kojih su radovi izloženi:

- Iskustva pronatalitetne populacione politike,
- Migracije kao odgovor na nedovoljan fertilitet,
- O starenju i starosti u savremenom društvu,
- Prilagođavanje demografskim promenama,
- Regionalne karakteristike demografskog razvoja.

Prva tema bila je posvećena *iskustvima pronatalitetne politike* u Srbiji, pri čemu je 10 autora imalo zapažena izlaganja. Ilija Grujić, Ljubomir Milašinović i Zorica Grujić su ispitivali ulogu primarne zdravstvene zaštite u ostvarivanju pronatalitetne populacione politike u Vojvodini. Ankica Šobot je predočila populacione izazove iz perspektive različitosti demografskih struktura muškog i ženskog stanovništva, gde su uočene specifičnosti rodnih pozicija i razlika u Vojvodini. O demografskom razvoju i sprovođenju mera populacione politike u Republici Srpskoj govorio je Draško Marinković, ukazujući na negativne demografske tendencije. Dragana Paunović je predstavila veoma uspešno iskustvo Finske u pronatalitetnoj politici. Mira Ćuk je govorila o slabim efektima pronatalitetnih populacionih mera u Republici Srpskoj u opštinama sa negativnim prirodnim priraštajem. Na promene u mišljenju roditelja o broju dece u porodici tokom perioda tranzicije (1998-2009) ukazala je Nada Polovina ističući značaj povezivanja individualnog razvoja i istorijskog konteksta. Jovanka Vuković je ispitivala položaj i potrebe dece u višečlanim porodicama u Republici Srpskoj, dok je Emil Kamenov pokazao da su postojeći oblici rada u predškolskim ustanovama u Vojvodini, u odnosu na potrebe roditelja i dece, srazmerno niski, što se u nekoj meri odražava i na motivaciju za rađanjem dece. Ana Gavrilović je predstavila predškolske ustanove u Vojvodini kroz elemente relevantne za populacionu politiku, pokazavši da je većina ovih ustanova orijentisana na tradicionalan način rada. Risto Prentović je govorio o mogućnostima novosadskih privatnih vrtića u podršci porodici u ostvarivanju pronatalitetne funkcije.

Druga tema bavila se *migracijama kao odgovorom na nedovoljan fertilitet*. Osvrnućemo se na četiri rada. Tamara Lukić, Aleksandra Dragin i Ljubica Ivanović su pokazale da je za populacioni porast opštine Temerin između 1991. i 2002. presudna blizina Novog Sada kao glavne destinacije dnevnih migranata. Vesna Lukić i Željko Bjeljac su, na primeru Vojvodine, ukazali na razlike u strukturi dnevnih migracionih tokova radnika prema privrednoj delatnosti koju obavljaju. Zdravko Šolak i Nikola Dobrić su analizirali distribuciju gradova u Srbiji prema populacionoj veličini na osnovu Zipfovog zakona. Dara Petković je istakla da populaciono pražnjenje ruralnog zaleđa nasurot koncentraciji stanovništva u urbanim centrima Sremskog okruga onemogućava ravnomeran demografski razvoj ove regije.

Osvrnućemo se na devet radova prikazanih u okviru treće teme o *starenju i starosti stanovništva u savremenom društvu*. Drenka Vuković je govorila o nepostojanju mehanizama garancije adekvatnog nivoa životnog standarda u starosti u Srbiji danas. Jelena Stojilković i Mirjana Devedžić su istakle da su demografsko starenje, nerestriktivni zakoni i korupcija uticali da se broj penzionera u Srbiji poveća za više od 11 puta u poslednjih pola veka. Biljana

Maričić je predočila nedovoljnu rešenost mnogih lokalnih samouprava i zajednica za kreiranje savremene socijalne zaštite za stare. U tom smislu, Mirjana Rašević je podvukla da su osnovni problemi starih u Srbiji siromaštvo i slaba institucuionalna i instrumentalna podrška, što bi trebalo sistemski menjati. Eržebet Ač-Nikolić, Sonja Čanković, Nataša Dragnić i Ivana Radić su utvrdile da je srpska verzija WHOQOL-BREF upitnika u svim domenima validna i pouzdana za procenu kvaliteta života starih osoba u Vojvodini. Radmila Vićentijević je istakla uticaj procesa populacionog starenja na promenu strukture domaćinstva u Srbiji i Beogradu. Janko Drča je razmatrao problem socijalne zaštite starih, posmatrajući evropske tendencije. Ljubo Lepir je utvrdio nedovoljno primenjivanje osnovnih elemenata menadžerskog procesa u upravljanju socijalnom zaštitom starih u Republici Srpskoj. Biljana Radivojević i Vladimir Nikitović su ukazali da će, uz nepromenjene stope aktivnosti, demografsko starenje dovesti do smanjenja obima radne snage u budućnosti.

Četvrta tema odnosila se na *prilagođavanje demografskim promenama*, i osvrnućemo se na osam izloženih radova. Aniko Khademi Vidra, Endre Barko i Tibor Sarvak prikazali su, na primeru Tereksentmikloša, da omladina treba da bude osnova razvoja u 21. veku. Snežana Stojšin je govorila o uticaju namernog prekida trudnoće na prirodno kretanje stanovništva u Novom Sadu. Grupa autora, Anamarija Pakai, Aniko Der, Ildiko Krisbaher, Katalin Nemet, Lajoš Mesaroš, Eržebet Mak i Peter Balaž, ispitivala je uspešnost sistematskih ginekoloških pregleda kod Mađarica organizovanih u okviru nacionalnih programa. Gordana Kovaček-Stanić je diskutovala o porodičnopravnom aspektu biomedicinski potpomognutog oplođenja u pravu Srbije u kontekstu evropskih pravnih normi. Mirjana Bobić je istakla da je ubrzanje modernizacije bračnosti uslov rehabilitacije rađanja. Jelena Predojević-Despić je ukazala na ograničenja u povezivanju i saradnji novije srpske visokoobrazovane dijaspore u Kanadi i SAD sa Srbijom. Irena Gabrić-Molnar je utvrdila da su građani na severu Vojvodine osrednje zadovoljni kvalitetom života, uz neznatne razlike u stavovima između različitih nacija. Petar Vasić je, na primeru aktuelne metodologije ankete o potrošnji domaćinstava u Srbiji, govorio o mogućnostima dodatne analize bitnih demografskih obeležja potrošača.

Peta tema je razmatrala *regionalne karakteristike demografskog razvoja*, i osvrnućemo se na 15 izloženih radova. Sonja Jovanović i Jelena Lukić su analizirale faktore koji utiču na broj razvedenih brakova po opštinama AP Vojvodine 2008. Goran Penev i Biljana Stanković su prikazali rad o samoubistvima starih i mladih u Vojvodini, posmatrajući u grupi mladih razlike po starosti i polu, a u grupi starih i razlike po bračnom stanju, nacionalnosti i školskoj spremi. Snježana Mrđen je analizirala etnički

mešane brakove na prostoru bivše SFRJ 1970-2005, gde se Vojvodina izdvaja s najvišim udelom egzogenih brakova tokom celog perioda. Milka Bubalo-Živković, Tamara Kovačević i Bojan Đerčan su ukazali na populacioni rast vojvođanskih naselja u gravitacionoj zoni Beograda. U radu Milane Pašić, Anđelije Ivkov-Džigurski i Aleksandre Dragin ističe se nezaposlenost kao jedan od vodećih problema depopulacije u pograničnim opštinama Banata. Promena broja stanovnika Šajkaške u periodu 1869-2002. godine predstavljena je u radu Ljubice Ivanović i Branislava S. Đurđeva, kroz stopu nataliteta, starenje stanovništva i kretanje mortaliteta. Anđelija Ivkov-Džigurski, Milka Bubalo-Živković i Milana Pašić su predstavili demografsku analizu populacije Banata, sa osvrtom na pogranične opštine. Mirjana Devedžić je predočila kontroverze u demografskom razvitku Pčinjskog okruga usled heterogenog nacionalnog sastava. Saša Marković i Snežana Besermenji ispitali su odnos Srpskog kulturnog kluba prema strukturi stanovništva Vojvodine krajem 1930-ih. Nada Raduški je istakla značaj dobrih međuetničkih odnosa za ravnomeran demografski i stabilan ekonomsko-politički razvoj Vojvodine. O negativnim promenama u prirodnom kreatnju stanovništva Republike Srpske, usled demografskih, ekonomskih, socijalnih i političkih faktora govorio je Rajko Vranješ. Ivan Marinković je istakao da na razlike u smrtnosti stanovništva između Centralne Srbije i Vojvodine, pored zdravstvene infrastrukture i ekonomskog razvoja, značajan uticaj ima i kultura ishrane i individualnog načina života. Suzana Ignjatović je pokazala, iz socio-demografske perspektive, da je Srbija u grupi zemalja mediteranskog, južnoevropskog kruga koji podrazumeva sporu tranziciju u odraslost u gotovo svim aspektima. Željko Bjeljac i Vesna Lukić su predstavili demografski razvitak stanovništva na prostoru privredno-geografske celine Vršačkih planina. Olica Radovanović i Snežana Tošić su ukazale na izraženu tendenciju depopulacije u Timočkoj krajini u drugoj polovini 20. veka.

Od 65 prijavljenih referata njih 45 je pozitivno recenzirano i objavljeno u Zborniku Matice srpske za društvene nauke u 2010. godini.

Milica Solarević
Branislav S. Đurđev